

ЛЕКСЕМА БОГ У МОВІ ТВОРІВ СИДОРА ВОРОБКЕВИЧА

Наталія Шатілова. Лексема Бог у мові творів Сидора Воробкевича.

У статті розглянуто особливості функціонування лексеми Бог у творах буковинського письменника С. Воробкевича. Встановлено, що образ Бога є особливою стилетвірною константою мовотворчості письменника-священника, що підкреслює релігійність його ідіостилю та репрезентує християнське світобачення автора.

Ключові слова: лексема **Бог**, ідіостиль, мова письменника, фразема, примовки.

Наталія Шатілова. Лексема Бог в языке произведений Сидора Воробкевича.

В статье раскрыты особенности функционирования лексемы Бог в произведениях буковинского писателя С. Воробкевича. Определено, что образ Бога является особой стилиобразующей константой творчества писателя-священника, которая подчёркивает религиозность его идиостиля и представляет христианское мировоззрение автора.

Ключевые слова: лексема **Бог**, идиостиль, язык писателя, фразема, прибаутка.

Natalia Shatilova. Lexeme God in the language of Sydir Vorobkevych's works.

In the article an author examines the features of functioning of lexeme God in works of bukovinian writer Sydir Vorobkevych. It is investigational, that lexeme God is the special stylish constant of work of writer-priest, that underlines the religiousness of his individual style and presents the christian world view of author.

Keywords: lexeme **God**, idiostyle, writer's language, phraseme, humorous saying.

У релігійній картині світу українців одним із центральних є образ Бога як „верховної надприродної істоти, основного об'єкта релігійного поклоніння” [11, с. 56], „творця, що створив світ і керує ним та вчинками людей” [3, с. 90], протиставляючись смертній людині як безсмертна, вічна, вища персоніфікована сила. Він є центром духовної згуртованості українців, що, ґрунтуючись на національних традиціях, репрезентує їхню психологію, спосіб мислення й естетичний ідеал. „Прості люди, – справедливо зауважує Н. Бабич, – не знають, коли з'явилися слова *Бог, Господь, Ісус Христос*, не відають їх етимології, але ставляться до них як до оберегу, з якими людина почувається на цьому світі спокійніше” [1, с. 198].

Вираження сфери сакрального, священного в мові дедалі частіше привертає увагу лінгвістів. Зокрема функціонуванню релігійної лексики в українському мовному просторі, художніх текстах майстрів українського слова присвячують праці Н. Бабич, І. Бетко, Ю. Браїлко, Т. Вільчинська, Н. Гуйванюк, А. Ковтун, Г. Кузь, С. Лісняк, П. Мацьків, Н. Піддубна, Н. Пуряєва, М. Скаб, Н. Сологуб та ін. Однак мовотворчість буковинського письменника С. Воробкевича (1836–1903), у якій релігійність займає особливо важливе місце, в цьому аспекті ще не була об'єктом наукового розгляду. **Мета** нашої **розвідки** – проаналізувати особливості функціонування лексеми *Бог* у мовотворчості Сидора (Ізидора) Воробкевича (літературні псевдоніми – Данило Млака, Демко Маковійчик, Семен Хрін, С. Волох, Морозенко, Іван Іванів з-під Кіцманя, Сирота з Буковини та ін.), непересічного представника українського письменства Буковини другої половини ХІХ ст.

Звернення С. Воробкевича до Бога, до християнської моралі в художніх текстах має біографічні витоки. В історію української культури він увійшов не лише як самобутній поет, прозаїк, драматург, композитор світської та церковної музики, фольклорист, визначний педагог, громадсько-культурний діяч, редактор буковинських часописів, великий український патріот, один з перших будителів національного українського духу на Буковині, але й одночасно як православний священник, професор богословського факультету Чернівецького університету, автор понад ста власних церковних проповідей, які були видані окремими книгами: „Науки надгробні для сільського народа” (1891), „Десять заповідей Божих і Молитва Господня”, „Науки для народа” (1899).

Як один із речників православної церкви, носій відповідного релігійного світогляду, основні догми своєї християнської віри, напрямки християнського світобачення буковинський письменник відобразив і в художній творчості. Релігійність мови його творів виявляється зокрема в активному вживанні лексеми *Бог*, що дає широкі можливості для вивчення семантико-стилістичних інтерпретацій цієї лексеми у Воробкевичевому ідіостилі.

За нашими спостереженнями та підрахунками для найменування Бога С. Воробкевич використовує передусім лексему *Бог* (375 слововживань) та її абсолютний синонім *Господь* (73 слововживання), напр.: *Я Богу в небі скажу, як вже не буду тут*: „Нема над Буковину, нема над

синій Прут!” (I, с. 119)¹⁰; *Бо бач, **Господь** вложив мені серденько у груди щире, добре* (I, с. 122). – *Помоли ся **Господеві**, Грицю, не забувай на **Бога**, коли не хочеш, щоб на тебе не забував* (II, с. 27); – *Стало ся й не вернеться... Іво у **Бога**... він там **Господа** благає, щоб скоро его пімстити* (II, с. 97). Проте простежуємо також інші синонімічні однослівні номінації Бога, як-от: ***Всевишній**: Чвіріночки, ті вечірні скрипники, своєю незначною піснею величають **Всевишнього*** (II, с. 211); *Пани до **Всевишнього** близко коло іконостаса молили ся, щоб **Господь Бог** їх молитву скорше, ніж того мужика-хама, вислухав* (II, с. 313); ***Спас**: Темні, закурені образи маєстату облупили ся, у **Спаса** хибувала права рука; Мати Божя не мала очий* (II, с. 313); ***Милостивий**: Най **Милостивий** від такого кожного боронить і заступить!* (II, с. 179); – *Не жури ся, сизокрила. **Господь Бог** того не допустить, – рекла бідна Ірина, потішаючи стару Єлу. – Дай, **Милостивий!*** (II, с. 114); ***Всемилоствивий**: Наймемо службу божу, чей Він **Всемилоствивий** нас не опустить* (II, с. 389); ***Спаситель**: По стінах, на схід сонця красували ся у золоті сьвяті образи аж із сьвятої київської Лаври: і **Спаситель**, і Матер-Божя, і сьвятій чудотворець **Николай** та й сьвята мучениця **Варвара*** (II, с. 239).

Ім'я сина Божого ***Христос*** (12 слововживань) С. Воробкевич уживає зазвичай у складі назв молитов, порівн.: *На далекій Україні нині руські люди заспівали „**Христос воскрес**” із цілої груди* (I, с. 60); ... *дяки з ормолая так гарно, прегарно співали: „**Єлиці во Христа крестите ся!**”* (II, с. 205); *В-купці співаємо було: „**Рождество твоє Христе Боже наш**” або „**Христос воскрес**”, і крашанками міняємось* (II, с. 256); або назв релігійних свят, як-от: *Під празник **Воскресенія Христового** відали пан Олімпій і панич Леонід вдову Маріюру* (II, с. 371); *І старому серцю мила згадка про **Різдво Христове**, про тот сьвітлий празник із золотих часів дитинства* (II, с. 396); *Гарно празнували ми **Різдво Христове!*** (II, с. 70); *Хоч ціла природа воскресла, хоч цілий сьвіт тїшисть ся **воскресенєм Христовим**, діти галунками цокають ся, на цвинтари дівчата за Зельмана співають... єму все байдужо, в его серци темна, глуха осїнь* (II, с. 157). Номінацію ***Ісус Христос*** у Воробкевичевих творах ми не зафіксували, а лексема ***Ісус*** функціонує лише в одному контексті, як-от: *Все їм, все їм я прощаю, бо они не знають, після слів **Ісуса Спаса**, що сами ділають* (II, с. 320).

Чимало найменувань Бога в досліджуваних текстах виражено різними двокомпонентними конструкціями на зразок: ***Отче небесний**: Тремтіло сирітске серденько, у грудях давило її: „О Боже мій, **Отче небесний**, полекішй пришли Ти мені* (I, с. 371); ***Отець небесний**: І от **Отець небесний** вже довше не стерпів, післяв на ту богачку страшний свій правий гнів* (I, с. 314); ***Цар Небесний**: Трохим перед образами падає – благає: „Господи! **Небесний Царю!** І ти, Божя Мати! Не лишай нас сиротами не дай пропадати!”* (I, с. 265–266); ***Спас сьвятій**: Ах, не було мя будити, я би снила сон такий доти, доки мя судити прийде **Господь**, **Спас сьвятій*** (I, с. 351); ***Бог творець**: Всюди, діти, голосочком милим заспівайте. **Бога творця** в піснях красних звучно величайте* (I, с. 87); ***Дух сьвятій**: – Славно, Леоніде, тебе **Дух сьвятій** осїнив, зух з тебе молодець, хоч куди!...* (II, с. 362). Найуживанішою з-поміж таких є номінація ***Господь Бог*** (14 слововживань), порівн.: *Іначе **Господь Бог** судив, нам доля не сприяла* (I, с. 385); *Що нам судилось в зорях там те знає **Господь Бог** лиш сам* (I, с. 134); *Як розсівав **Господь Бог** гори по землі, то роздер ся міх над самою Чорногорою!* (II, с. 65); *Єго гидкий позір, непевне око... від того мене нехай **Господь Бог** боронить!* (II, с. 79); – *Не жури ся, сизокрила. **Господь Бог** того не допустить* (II, с. 114); [Павло:] *Жию, як Бог приказав, хліб свій чесно заробляю і, окрім **Господа Бога**, нікого не страхаю ся* (III, с. 174). Як бачимо, у своїх текстах С. Воробкевич відображає віру в єдиного правдивого Бога в трьох іпостасях Бог-Отець, Бог-Син і Бог-Дух Сьвятій, названий ще *Пресьвята Трійця*, порівн.: *Хто не вірив в **Трійцю св.** і Христа Спаса, тому вже й амінь був* (II, с. 71); *З людьми, зі слугами вечегами вже і про **сьвяту Трійцю**, про сьвяті Тайни розмовляє* (II, с. 202).

Проілюстрований матеріал засвідчує, що функціонування лексеми *Бог* у мовотворчості письменника суголосне з християнським світоглядом українців, а її семантичне наповнення в художніх текстах зумовлене біблійним тлумаченням Бога і збігається з наявними у свідомості українського етносу характеристиками. Так, Бог у творах автора відповідно до релігійних вірувань українців персоніфікований і наділений надзвичайною силою, порівн.: *Ще хоче від мене той безбожний напастник, що приписує мені таку силу, яку лиш один **Господь Бог** має?* (II, с. 286). Тому зазвичай ця лексема функціонує поряд із прикметниками: *сьвятій* ‘наділений божественною

¹⁰ Ілюстративний матеріал подаємо за виданням: Твори Ізидора Воробкевича. – Львів: Видавництво товариства „Просвіта”, 1909. – Т. 1: Поезії. – 420 с.; 1911. – Т. 2: Оповідання. – 412 с.; 1911. – Т. 3: Драматичні твори. – 421 с. – (Руська письменність), зазначаючи у дужках номери тому та сторінки.

силою' [3, с. 1301]: *Як лягаси спочивати у вечер трудний, знов до Бога помолі ся: щоб **Господь святий** дав ти в мирі ніч проспати, збудитись здоров* (I, с. 88); *Які я муки зношу, Лиш знає **Бог святий**, в гірких слезах минає, ах, вік мій молодий* (I, с. 212); *Бо нині день Господень, робити нині гріх; як ні, то покарає нас **Бог святий** усіх...* (I, с. 324); *У горячці голос чула дяка престарого, як читав він із псалтирі, в **Господа святого** як молив покою-миру, – серце моє рвалось; що лечу в безодню-пропасть, все мені здавалось* (I, с. 378); *великий* 'який має надзвичайну силу впливу, глибокий, важливий за змістом' [3, с. 119]: *Щоби вас, діти, покарав **великий Бог** із неба, щоб ви не знали поки вік, що раз умерти треба* (I, с. 317).

С. Воробкевич змальовує Бога в образі милосердного людинолюбця, наділяючи його такими мовними характеристиками: *милостивий* 'який виявляє милість, прихильність, доброзичливе ставлення' [3, с. 667]: *Марно вік мій упливає – **милостивий Боже!** Повгасали ясні очи, помарніли рожі* (I, с. 43); *Чому, **Боже милостивий**, талану не маю?* (I, с. 100); *милосердний* 'який виявляє милосердя; схильний, готовий до добрих учинків' [3, с. 667]: *Мудро, **Боже милосердний**, на світі буває, що і кожда лиха слабість свої ліки має* (I, с. 210); *Ївга ридала, благала **милосерного Бога**, щоби спас її та братика молодого із турецької неволі* (II, с. 17).

Змальовуючи канонічний образ Господа, письменник наділяє його духовними якостями, які відповідають біблійно-догматичним і морально-етичним атрибутам, як-от: всемогутність і всесильність: *Гляди, щобиць покинув твої дивні привички, а за три неділи, як **Бог віка допустить**, у тебе на весілю погуляємо* (I, с. 47); всебачення й всезнання: *І що більше – **сам Бог знає**, що бачила луна у широкім степену...* (I, с. 102); *За гетьманом грізно народ поглядає, мовчить: що гадає? те **Бог тільки знає!*** (I, с. 278); премудрість: – *Коби, сину, лиш тільки лиха і нещастя! **Що Бог дає, то все добре*** (II, с. 155); справедливість: *От незгірше, хвала Богу, живемо як можем; хто працює і криває, тому **Бог pomoже*** (I, с. 374); *Видно, що тільки там **Бог парть дає, де чоловік та жінка господарять**, і часу не блачуть; там і **Господь щастить**, і доля усміхається* (II, с. 26–27); доброта, благість: – *Незадовго потому мама зі світом розпрощали ся, ми у двох остали ся, таздуємо, **до всего нам Бог помагає*** (II, с. 180); *Сповідай ся щиро, сину! **Бог забуде** всю провину!* (I, с. 181); допомога: *Долетів мабуть ридаючий голосок Ївги до **милосерного Бога**, вознесли ся мабуть сумні тужливі зітханя Петра у сине небо, – що **Господь не забув сиріт** і в далекій, ворожій чужині* (II, с. 17); ***Бог pomoже**, хліб ся вродить...* (I, с. 80); захист: *Як лягаси спочивати у вечер трудний, знов до Бога помолі ся: щоб **Господь святий** дав ти в мирі ніч проспати, збудитись здоров, бо нам **Господь в ночі, днині захища, покров*** (I, с. 88). Письменник-священик переконує, що людина відкрита перед Богом і сповнена надії на Боже благословення, тому, доручаючи себе і свою долю Господеві, відчуваючи свою залежність від його волі, він добирає такі звертання: *мій Боже* (I, с. 67), *Боже милий* (с. 333), *милостивий Боже* (I, с. 43), *Боже мій святий* (I, с. 226), *Боже мій милий і правий* (I, с. 319) тощо.

Бог у мові творів С. Воробкевича персоніфікований (наділений людськими діями): *Бог подає: Разом, разом веселієм ся, на то втіху **Бог нам дав!*** (I, с. 84); *Дай, **Господи**, крила неньці щоб могла злетіти, відвідати діти свої, сизі орляята!* (I, с. 308); *Наши пан господар най живе на многії літа! На него **Бог** нехай зішле лиш щастя і добра!* (I, с. 127); *Хвалити Бога, ми тепер вже вільні, – **дасть Бог**, може щасливо зайдем у нашу незабутну Україну* (II, с. 21); Бог відбирає: *Здає ся, що **Господь Бог** всім панам розум **відобрав** і що їх очайдушних стонів чути не хоче* (II, с. 298); Бог допомагає: *В Чернівцях створили тепер університет, запишу ся на права, стану урядником; бідним **Господь Бог помагає*** (II, с. 261); Бог охороняє: *Хитро диявол сіти наложив, та **Бог хоронив** сироту, щоб не стала пропацією* (II, с. 196); Бог нагороджує: *Прощайте, отче і паніматко, вашу доброту **Бог нагородить!*** (II, с. 198); Бог милує: *Ні **Бог не помилує**, бо я его прогнівила* (II, с. 216); Бог прощає: ***Бог простить** і ти не бій ся не для тебе пекла дно* (I, с. 181); Бог карає: *Мово рідна, слово рідне, хто ся вас стидає, хто горне ся до чужого, того **Бог карає*** (I, с. 81); Бог судить: *Іначе **Господь Бог судив**, нам доля не сприяла* (I, с. 385); Бог думає: *Чоловік так, а **Бог** иначе думає* (II, с. 192); Бог слухає: ***Господь Бог вислухав** мої щирі мольби, не відвертаєсь від нас* (II, с. 288).

Прославляючи Бога як всемогутнього творця світу буковинський письменник часто використовує означення *божий*, порівн.: *божа ласка* (I, с. 88), *божа милість* (I, с. 88), *храм божий* (I, с. 100), *божа днина* (I, с. 39), *божий рай* (I, с. 62), *божий світ* (I, с. 70), *церков божа* (I, с. 86), *дім божий* (I, с. 87), *божа весна* (I, с. 91), *божий день* (I, с. 130), *царство боже* (I, с. 182), *дар божий* (I, с. 188), *боже сонце* (I, с. 228), *божий місяць* (I, с. 338), *божа кара* (I, с. 59), *божий гнів* (I, с. 59) тощо.

Ключовий характер лексеми *Бог* в ідіостилі С. Воробкевича засвідчує не лише її самостійне функціонування у прямому значенні, але й те, що вона найчастіше входить до складу різноманітних усталених висловів. Мова письменника рясніє мовними формулами, що групуються навколо слів *Бог* чи *Господь*, стверджуючи важливість християнської моралі для буковинців, які з давніх-давен вірили в Бога, в його чудодійну силу, а тому не лише у важку хвилину зверталися до нього за допомогою, але й повсякденному житті послуговувалися усталеними висловами із цією лексемою.

Мова творів С. Воробкевича доводить, що ім'я Бога буковинці згадують, вітаючи один одного, благословляючи, прощаючись, висловлюючи побажання гараздів та здоров'я, сварячись чи проклинаючи когось. Письменник, будучи священиком, розумів, що релігійність – важливий складник національного характеру. У його художніх текстах на мовному рівні ця етнопсихологічна риса відображена в багатьох примовках, зокрема:

- формули побажання демонструють віру в магію слова, привертають до людини здоров'я, щастя, добро, безпеку, благополуччя тощо, як-от: [Павло:] **Дай, Боже, Галочко, щоби ти в добру годину говорила!** (III, с. 148); **Дай Боже жартувати, а не хорувати!** (II, с. 172); [Гнат:] **Бодай ти здорова була! Не думав я нині сміяти ся...** (III, с. 77); **Єго гидкий позір, непевне око... від того мене нехай Господь Бог боронить!** (II, с. 79); **Най Милостивий від такого кожного боронить і заступить!** (II, с. 179); [Марійка:] **Борони, Боже, кожного чоловіка від такого щастя!** (III, с. 11); **...хорони Господи від таких кождо хрещену душу!** (II, с. 306); **...на дворі такий тріскучий мороз, така скажена заверуха, що хрять Господи від такої грізної години кожного грішного чоловіка!** (II, с. 320); [Катерина:] **Від того Семена хорони, Боже, всіх хрещених і мене бідну!** (III, с. 9); **Дочекалась добра, від якого нехай Господь Бог хоронить і злющого ворога!** (II, с. 322);

- формули прощання часто поєднуються зі своєрідними побажаннями добра, успіху, Божого благословення, як-от: *І заплакав молод Гуцул ревними сльозами: „Оставайте всі здорові. Бог най буде з вами!”* (I, с. 57); – **Нехай Господь вас провадить** – сказала стара і поблагословила своїх синів (II, с. 82); – **З Богом, мій сину дорогий, дай нам Господоньку в добрий час і щасливу пору!** (II, с. 153);

- формули гостинності виражають привітність і повагу до того, хто прийшов до оселі, як-от: *Поздоровкали ся ми з Хомою, а він все до нас: – З гостем і Бог приходить до хати, мої милі гостеньки!* (II, с. 51); **Дай Боже, щоб і наші діти так гостей приймали!** (II, с. 57);

- формули подяки Богові передають задоволення, заспокоєння, морального полегшення у зв'язку з чим-небудь, порівн.: – *Я від вас лиш панну Пелатію желяю; в мене, хвалити Бога, всего доволі, лише щоби було кому тим зарядити* (II, с. 55); **Хвалити Господа, що ті злопамятні часи безслідно проминули** (II, с. 306); [Семен:] **Хвалити Господа! Не гонить ватаман на панцину** (III, с. 45). – **Хвала Богу! Права душа марно не загине** (II, с. 140); [Катерина:] *А тих є, хвала Богу! Ніхто їх не сіє, самі родять ся...* (III, с. 48). – **Гаразд, славити Господа! Правда, не жиє ся так, як колись, але і за се треба Господеві дякувати!** (II, с. 331);

- формули прохання виражають почуття розпачу, жалю з приводу чого-небудь, мовець ніби просить у Бога допомоги, зглянутися і полегшити ситуацію, що спричинила лихо, напр.: *Тепер зжаль ся, милий Боже, все змінило ся, мужик збіднів...* (II, с. 227); [Кефір:] *Тепер, куди оком кинеш, пустка, гола пустка, що жаль ся, милий Боже!* (III, с. 30); виявляють підсилене спонукання до якоїсь дії, вчинку, як-от: – **Про милість Боже, скажи єму, милий Олімпій, нехай розуму набере!** (II, с. 334); *Ах, дай, про милість Боже, хоч кусничок малий* (I, с. 313);

- формули застереження містять своєрідне звернення до Бога уберегти, запобігти чомусь, здебільшого поганому, напр.: [Гаврило:] *Він [мандатор] скупий, а як розлютить ся, то хорони Боже!* (III, с. 326); **Хрять Боже, щоби хто посьмів був то св'яте гніздо рушити** (II, с. 238); *У нас, кумоньку, таке завело ся, що хорони Боже* (II, с. 70);

- формули сподівання на Божу допомогу, на успішне завершення справи, як-от: [Танасій:] **Як Бог pomoже, то небаром хатчину поставимо** (III, с. 200); [Тетяна:] **Як Божя ласка, то з весною і свій куток буде** (III, с. 195); *...за три неділі, як Бог віка допустить, у тебе на весілю погуляємо* (II, с. 47); [Катерина] *Не жури ся, нене! Бог нас без своєї помочи не оставить* (III, с. 9);

- формули запрягання містять апеляцію до Бога для вираження запевнення в правдивості висловленого, порівн.: [Гнат:] **Бог свідком, що я від Покрови на вівчаревій полонині не був!** (III, с. 49); [Катерина:] **Бог свідком, що я до него і словечка не промовила...** **Скарай мене, Боже, як неправда!** (III, с. 13); [Власій:] **Карай мене, Боже, як св'ятої правди не кажу** (III с. 58);

- формули прокльонів засвідчують побожність буковинців, що відчують найбільший страх

перед Богом, вірячи в його справедливість, напр.: *Бодай вам Господь гріхів не простив* (III, с. 187); *Заплати їм, Боже!* (III, с. 201); *Бог би вас не простив* (II, с. 365); *Бодай тя, нехристе, луципр вхопив!* (III, с. 168); *Бодай той богомаз іще раз на світ неродив ся...* (II, с. 133–134); *О бодай на віки їх слід пропав!* (II, с. 323); *Бог-дай тебе вітром занесло!* (II, с. 172); *Ой бодай ти, керниченько, навів ся запала!* (I, с. 114); *О, бодай же сад той висох!* (I, с. 145). Такі примовки, безперечно, посилюють релігійність та емоційність художніх творів письменника, дотепно та влучно передаючи етику спілкування буковинців, що є головними персонажами його творів.

Лексема *Бог* входить і до багатьох прислів'їв та приказок, зафіксованих у творах С. Воробкевича, як-от: *Тільки там Бог парть дає, де чоловік та жінка господарять* (II, с. 26–27); *Хто людей не слухає, той Бога не боїть ся!* (II, с. 81); *Що Бог дає, то все добре* (II, с. 155); *Бог прутом не карає!* (II, с. 185); *Хто віру міняє, той Бога не знає* (II, с. 201); *Як не робиш, небоже, то тобі і Бог не поможе* (II, с. 206); *Карає Бог старі кости за гріхи молодости...* (II, с. 320) тощо.

Несучи слово Боже, С. Воробкевич закликав читачів жити за Божими законами, застерігав, що Господь може як допомагати, так і карати за аморальні вчинки. Для утвердження цієї думки письменник у своїй мовотворчості сам використовував і вкладав у репліки своїх персонажів повчальні вислови, як-от: *Де всі якби братя рідні в приязни живуть, де маючи враз і бідні свого Бога чнуть, там би вдарив я в бандуру* (I, с. 54); *Рускі діти, пиши цвіти, тїшите ся, співайте, і у руских, красних піснях Бога величайте!* (I, с. 87); *Як раненько ся пробудиш, на Бога згадай і молитву щирим серцем к Нему посилає* (I, с. 88); *Як недоля тя притисне, як надія вся зникла, в безвісти пропала, то довжність твоя знов до Бога помолитись: Він в душу твою як рососою з неба злиє благодать свою* (I, с. 88); *...лиш там будем вічно жити, тїшити ся, веселити, де ангели херувими хвалять Бога со святими* (I, с. 90); [Катерина:] *Бїйте ся Бога! Не губіть невинної душі, він не винен!* (III, с. 48) тощо.

Отже, аналіз мовотворчості С. Воробкевича засвідчує активне функціонування лексем *Бог*, *Господь* у його художніх текстах, що пов'язане передусім із ментальними характеристиками письменника, репрезентує світ релігійного, сакрального у його художній спадщині. Змальований у мовотворчості автора образ Бога – це усвідомлення письменником-священиком його християнської місії.

Лексема *Бог* є особливою стилетвірною константою Воробкевичевої мовотворчості, що глибше розкриває для нас внутрішній світ поета, підкреслює його тісний зв'язок з Богом і є важливою ознакою його зрілого християнського світобачення. Її функціонування збагачує художні тексти духовністю, наповнює молитовним духом та божественним змістом. Крім того, функціонуючи у складі сталих висловів, лексема *Бог* засвідчує світобачення українського письменника Буковини як носія певного етносу. Розмаїття примовок, прислів'їв і приказок з досліджуваним компонентом ілюструють особливості менталітету буковинців, адже виражені вони мовними формулами, що випрацювані віками та закріплені в побуті народу. Через систему традиційних формул прощання, побажання, гостинності, подяки, прохання, застереження, сподівання, запрягання, прокльонів, які є невід'ємною частиною повсякденного спілкування буковинців, письменник передає такі їх моральні якості, як увічливість, шанобливість, доброзичливість, емоційність, кмітливість, а головне – побожність та богобоязливість.

Мовні особливості аналізованих творів підтверджують, що в особі С. Воробкевича українська суспільність мала не просто письменника, громадсько-культурного-діяча, композитора, священика, а й просвітителя, який дбав одночасно про національне і духовне, засноване на принципах християнської моралі.

Література

1. Бабич Н. Д. Магія слова для всього живого: Мовно-народознавчі наукові студії / Н. Д. Бабич. – Чернівці: Букрек, 2012. – 384 с.
2. Браїлко Ю. І. До питання функціонування лексем *Бог* і *бог* в українській мові (на матеріалі поеми „Енеїда” І. П. Котляревського) / Ю. І. Браїлко // Іван Котляревський і світова культура. – Полтава: Українське народознавство, 1998. – С. 185–189.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К.; Ірпінь: ВТФ „Перун”, 2007. – 1736 с.
4. Вільчинська Т. П. Концепт-образ *бог* у мовно-концептуальній картині світу І. Величковського / Тетяна Вільчинська // Стил. – Београд, 2008. – № 7. – С. 95–104.

5. Вільчинська Т. П. Концептосфера сакрального в сучасній науковій парадигмі / Тетяна Вільчинська // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. – 2008. – Вип. 3. – С. 150–159.
6. Мацьків П. Концептосфера БОГ в українському мовному просторі / Петро Мацьків. – Київ – Дрогобич : Коло, 2007. – 323 с.
7. Панова Л. Г. Слово *Бог* и его значения: от иерархии небесной – к иерархиям земным / Л. Г. Панова // Логический анализ языка. Космос и хаос : концептуальные поля порядка и беспорядка / отв. ред. Н. Д. Арутюнова. – М., 2003. – С. 1–9.
8. Піддубна Н. Релігійна лексика як мовотворчий засіб у поезіях Ліни Костенко [Текст] / Наталія Піддубна // Південний архів : зб. наук. праць / Херсонський держ. пед. ун-т. – Херсон : Айлант, 2002. – Вип. 14. – С. 347–350.
9. Скаб М. В. Закономірності концептуалізації та мовної категоризації сакральної сфери : монографія / М. В. Скаб. – Чернівці, 2008. – 560 с.
10. Словник фразеологізмів української мови / [уклад. : В. М. Білоноженко, І. С. Гнатюк, В. В. Дятчук та ін.; відп. ред. В. О. Винник]. – К. : Наук. думка, 2008. – 1104 с. – (Словники України).
11. Шевченко В. М. Словник-довідник з релігієзнавства [Текст] / В. М. Шевченко. – К. : Наук. думка, 2004. – 560 с. – (Словники України).